

מחשבה למעשה

בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

אלא אג הרה // האבות רחיצה וטהיאה השבט <

כרשג השבוע // על מצוות השמיטה <

דיבור אמעשה // אשון הרה במקום צורך <

אג האון נאג אקמא גמ כמאמא www.kollel.org.il

שאל את הרב

הלכות רחיצה וטבילה בשבת

דיני רחיצה בשבת:

שאלה: בתקופה זו של ימי הקיץ החמים, האם וכיצד מותר לרחוץ בשבת במים קרים וחמים?

תשובה: בגמרא במסכת שבת בדף ל"ט מבואר, שחז"ל גזרו שלא ירחץ אדם במים חמים. טעם הגזירה מבואר שם, שהוא משום שהבלנים שהיו ממונים על בתי המרחץ היו מחממים את המים בשבת ועוברים על איסור הבערה ובישול, והיום אומרים שחיממו מערב שבת, ולכן אסרו חז"ל את הרחיצה בחמים בשבת ואף באופן שלא נעשתה במים שום מלאכה אסורה.

עוד מבואר בגמרא שם שיש באיסור זה של רחיצה בחמין שתי גזרות חלוקות:

חמים שהוחמו מערב שבת: אם התחממו המים מערב שבת אסרו חז"ל רק את רחיצת כל גופו או רוב גופו, אבל מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו.

חמים שהוחמו בשבת: ואם המים חוממו בשבת אסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד מהגוף.

וכן פסק בשולחן ערוך בסימן שכ"ו ס"א. הוסיפו הפוסקים (משנ"ב ס"ק יז) שדין זה נאמר אף באופן שהוחמו המים בשבת באופן המותר וכגון לחולה.

שיעור חום המים שנאסרו לרחיצה: בעניין זה יש כמה דעות בפוסקים, יש אומרים שכל שמרגישים חמימות במים הרי זה אסור (שביתת השבת הלכות מבשל הערה קכה). ויש אומרים שכל שהוא פחות ממידת החום שדרך בני אדם לרחוץ בהם בחול יש להתיר (אגרות משה או"ח ח"ד סוף סימן ע"ד).

רחיצה בצונן: אע"פ שמן הדין לא אסרו חז"ל רחיצה

הרב יונתן גרוזמן

בצונן בשבת, מכל מקום כתבו הפוסקים שנהגו שלא לרחוץ בצונן שמא יבוא לידי סחיטת שיער (משנ"ב ס"ק כא). ובספר שמירת שבת כהלכתה (פי"ב סי"א) כתב שמטעם זה אם אינו רוחץ את מקומות השיער אף שרוחץ רוב גופו בצונן הרי זה מותר.

רחיצה בחמין למצטער: הביאור הלכה שם מביא בשם רע"א שאדם שמצטער יכול לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מער"ש, אמנם בימינו קשה למצוא היתר כזה כיון שאף אם רוצה להשתמש בדוד שמש מ"מ מבשל הוא את המים החדשים שנכנסים לדוד, אא"כ יסגור את ברז הכניסה של המים החדשים לדוד, או באופן שיודע בודאות שאין המים שבפנים חמים כל כך שיכולים לבשל.

דין הניגוב לאחר הרחיצה: בספר שמירת שבת כהלכתה התיר לא רק לנגב במגבת את גופו, אלא אף לסחוט את השיער כל שהמים הנסחטים נבלעים מיד בתוך המגבת ואינם נראים לעין, אבל אסר לסחוט את השערות שלא בדרך ניגוב (שם הערה ס"ו). וטעמו, שהרי בסימן ש"כ בס"ז מבואר שהסוחט כבשים ושלקות (פירוש: ירקות כבושים או מבושלים שסוחטן מהמים הבלועים בהם) אם אין סוחטם אלא לגופן, ואינו צריך כלל למימיהן שהולכים לאיבוד, מותר, וכל שכן בשיער שאין בו כלל דין סחיטה מדאורייתא, וכמבואר באריכות בסימן ש"ב ס"ט בביאור הלכה ד"ה אסור ע"ש, וא"כ מסתבר להתיר אם המים נבלעים מיד במגבת ואינם נראים בעין.

ליבון המגבת: אין לחשוש לליבון המגבת בשעת הניגוב כיון שאינו אלא דרך לכלוך, כמבואר בסימן

הדברים הם מהגמרא בביצה דף י"ז, שאע"פ דכלי אסור להטבילו ולטהרו מטומאתו בשבת מפני שנראה כמתקן הכלי, אדם שאני, מפני שהוא נראה רק כמצנן עצמו במים, ואפילו אם העת קר וגם המים סרוחים שאין דרך לרחוץ בהם, מכל מקום לפעמים כשאדם בא מן הדרך ומלוכלך הדרך לרחוץ אף באלו ולכן מותר אפילו היה יכול לטבול קודם השבת.

וגבי טבילת אשה ובעל קרי כתב המשנ"ב שם, ונוהגות הנשים שאינן טובלות שלא בזמן בשבת, וכתבו הפוסקים שיפה נהגו דכיון שסוף סוף המנהג בזמנינו לאסור בשבת לרחוץ כל הגוף אפילו בצונן וכנ"ל (כמבואר בס"ק כ"א שהאחרונים החמירו לא לרחוץ אף בצוננין שמא יבוא לידי סחיטה), א"כ ניכר דהוא משום טבילה. כתבו האחרונים דמ"מ נראה דמותר לטבול לקריו כיון דנתבטל התקנה מותר בתורה ובתפילה אפילו קודם טבילה וכמבואר בסימן פ"ח, א"כ לא מחזי כמתקן ע"י הטבילה, ועיין בביאור הלכה דיש מחמירין וסוברין דאין לחלק בין טבילת קרי לשאר טומאות, ומי שנוהג להקל אין למחות בידו כי רוב האחרונים סותמין להקל בזה ועכ"פ בנטמא בשבת עצמו נראה בודאי שאין להחמיר, וכן נתפשט המנהג להתיר, אך יזהר שלא יבוא לידי סחיטת שיער.

דין טבילה במים חמים: המשנ"ב שם בס"ק ז' כתב וז"ל: במקום שנוהגין להחם המקוה צריך לזהר שלא יהיה רק בפושרין, דאם לא כן אסור לטבול בו (חיי אדם), ועיין בקרבן נתנאל בפרק במה מדליקין סימן כ"ב ובתשובת נודע ביהודה מהדורה תנינא סימן כ"ד: ובשעה"צ אות ה' כתב בתו"ד: ומכל מקום יש לסמוך בעת הדחק על הקרבן נתנאל, וגם בספר חסד לאברהם דעתו כהקרבן נתנאל. המשנ"ב סמך עצמו בעת הדחק על דברי הקרבן נתנאל שנוקט שכל איסור גזירה בחמין לא אמור אלא רק ברחיצה ולא בטבילה. ופוסקי זמננו פסקו כדברי הקרבן נתנאל וטובלות הנשים במקוואות אף במים חמים והנה בעניין שיעור חום המים למחמירין בעניין זה, נראה פשוט שדברי האגרות משה שהבאנו לעיל בעניין רחיצה אמורים גם כלפי דיני טבילה.

ש"ב בס"י שהתיר הרמ"א לקנח ידיו הרטובות במפה ואף שאין מנגבם זו בזו בכח כדעת המחבר, דלא אמרינן בבגד שריתו זהו כיבוסו באופן שאינו אלא דרך לכלוך, ולכן גם התיר הרמ"א שם לנגב ידיו בבגד שהטיל בו תינוק מי רגלים כדי לבטלם דאינו אלא בדרך לכלוך, וא"כ ה"ה הכא מותר מדין זה. ואף שכתב המשנ"ב שם (ס"ק נ"א) שבבגד שמקפיד על המים הבלועים בו לא אמרינן היתר זה מחשש שמא יסחוט, מ"מ פשוט שמגבת רחצה אינה בגד שמקפיד על מימיו, אלא כל מטרתה היא לקבלת המים. ובאמת, שאם אדם רוחץ במקום שאין ברשותו מגבת רחצה אסור לו לנגב עצמו באחד מבגדיו וכדומה, דכיון שמקפיד על מימיו חישינן שמא יסחוט ויעבור באיסור תורה.

תליית המגבת ליבוש: אסור לתלות את המגבת ליבוש משום מראית עין שיחשדוהו שכיבס בשבת (סימן שא סעיף מ"ה). אבל מותר לתלות במקום הרגיל אף אם תתייבש שם (שש"כ הלכה כ"ה), והערה ע"ד שכן משמע במשנ"ב שם ס"ק ק"ע שכתב שאין איסור מראית עין אלא כשמניח בדרך שטיחה שאז יאמרו שכיבס בשבת, ולא במניח במקום הרגיל בו בחול).

דין השימוש בסבונים: אין להשתמש כלל הן בסבון קשה והן בסבון רך, שכן יש בשימוש בסבון משום מוליד (סימן שכ"ו ס"י ברמ"א ובס"ק ל), ולעיתים יש בזה גם איסור ממחק וממרח (שם במשנה ברורה), אבל מותר להשתמש לכתחילה בסבון נוזלי.

סיכום דיני רחיצה:

- א. אין להשתמש כלל בחמים אלא אם כן למצטער וכשהוחמו המים מערב שבת.
- ב. מותר להתרחץ במים צוננים במקומות שאין בהם שיער.
- ג. מותר לנגב גופו במגבת וכן את שערו לא בדרך סחיטה, וכן מותר לתלות ליבוש במקום הרגיל.
- ד. אין להשתמש אלא בסבון נוזלי בלבד.

דיני טבילה בשבת:

פסק השו"ע בסימן שכ"ו ס"ח: אדם מותר לטבול מטומאתו בשבת. והביא המשנ"ב בס"ק כ"ד שמקור

הרב שמואל הררי

פרשת שבוע

על מצוות השמיטה

והוא לעומתו כובש יצרו ומתגבר. אומר המדרש שבדרגת מלאכים הם השומרים את השביעית שכוחם של שומרי השביעית הוא למעלה מן הטבע. מאותו הפסוק דורשת גם הגמרא במסכת שבת [דף פ"ח] בשעה שקידמו ישראל נעשה לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשים בו דכתיב "מלאכיו וכו' עושי דברו לשמוע בקול דברו" ומבאר רש"י שמוכנים לעשות קודם שישמעו ודלא כשאר עבדים יעוין שם.

למדים אנו מדברי הגמרא שגם בזמן מתן תורה התנוצצה נקודה שבה נתגלה פן "מלאכי" בעם ישראל אשר היו מוכנים לעשות ללא

שמיעה והעמידו עצמם להיות מוכנים לכל אשר ידרש מהם וראה שיסוד הענין הוא אחד, והוא הביטחון המוחלט בבורא, ביטחון שכאשר הוא ישנו אין מקום לשאלות, ואין זמן להסברים פשוט לעשות ככל שנדרש, לזמן שנדרש.

וזו המידה אשר היתה בזמן מתן תורה דור אשר המה "ראשונים כמלאכים" ואף נדרשת מאיתנו היום ואף מן העם שבשדות שומרי השביעית על כל אחד מאיתנו מוטלת היא השאיפה להיות "מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו".

"ובשנה השביעית שנת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וכרמך לא תזמור וכרמך לא תזמור" (ויקרא פרק כ"ה פסוק ד)

ובמדרש מובא [ויק"ר פ"א א] על הפסוק בתהילים "ברכו ד' מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמוע בקול

דברו" אמר ר' יצחק אלו שומרי שביעית. בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת אחד, לחודש אחד, שמא לכל ימות השנה ודין חמי חקלא ביירא ביירא ושתיק[היינו שרואה שדהו וכרמו שוממים ושותק]יש לך גיבור גדול מזה? היינו שבאופן רגיל מסוגל האדם לכבוש יצרו

לרגע של ניסיון, ליום של ניסיון, ואם מתחזק הוא ביותר לאחר מאמץ רב ימשיך בכך אפילו לחודש, אבל להצליח במשך שנה שלימה בה רואה האדם את כל עמלו יורד לטמיון ושדה בה השקיע את מירב כוחותיו במשך שנות עמלו מידרדרת ונעשית שוממה, וכל איש אשר אך יחפוץ יעשה בה כבתוך שלו. כאשר כל הרגשת שליטה על ממונו שלו דועכת ככל שנכנס הוא לשנת השמיטה ובכל זאת הוא נשאר רואה ושותק דבר זה למעלה מכוחות בן תמותה שכלל שעובר הזמן הניסיון נעשה רק קשה יותר

כאשר כל הרגשת שליטה על ממונו שלו דועכת ככל שנכנס הוא לשנת השמיטה ובכל זאת הוא נשאר רואה ושותק דבר זה למעלה מכוחות בן תמותה שכלל שעובר הזמן הניסיון נעשה רק קשה יותר והוא לעומתו כובש יצרו ומתגבר. אומר המדרש שבדרגת מלאכים הם השומרים את השביעית שכוחם של שומרי השביעית הוא למעלה מן הטבע.

"אפני שהעולם בצער מפסח ועד שבועות אל הגבואה ולא האילנות
אפיכך ציווה הקב"ה אספוד ימים אלו, כדי שנגכור צער העולם
שהיו הגבואה כגיקונן. שהן סיבה חיינו, שאם אין קמח אין גוה" (ספר אבודרהם (ע' כ"א) k)

זאת לאף אדם אלא א"כ יקבל אישור מהמספר. וא"כ אסור לרופא לספר זאת להנהלת הבית חולים. אומנם אם הנהלת קופת החולים מתכוונת לעשות דברים שלא כדין, כגון להפר חוזה וכדו', צריך לספר זאת משני טעמים. א. דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין, ומאחר ובית החולים ינזק שלא כדין, הפקיד עצמו היה צריך לספר זאת, ואם הוא לא עושה זאת, הרופא חייב לעדכןם. ב. שיש להציל את קופת החולים מחטא ועוון. (חשוקי חמד יומא שם).

שאלה: פקיד בכיר בקופת חולים סיפר לרופא שעובד בבית חולים מסויים שקופת החולים שוקלת לא לשלוח יותר בדיקות לביצוע בבית חולים זה, ועומדת היא למסור את ביצוע הבדיקות הללו למוסד רפואי אחר. והרופא שעובד בבית החולים הזה מעוניין שקופת החולים תמשיך לעבוד איתם כדי לא להפסיד את הריח מהבדיקות הנ"ל, האם מותר לו לגלות את הדבר להנהלת בית החולים.
תשובה: הגמרא במסכת יומא דף ד' עמוד ב' כותבת שאם אדם אמר לחבירו דבר אסור לשומע לספר

"כא הימים שמפסח ועד עצרת הם באמת ימי הכנה השגשגדוג, אהיוג מוכשר וכאוי אל ההשגשגדוג האמיתי והוא יום מגן גונה, אשר אגבאיגו הייגה היציאה ממצרים, כמו שכתוב 'בהוציאך את העם הזה ממצרים גשגדוגן את אוקים אל ההר הזה'... ונצטוו אל ספינת יום יום מימי הכנה השגשגדוגנו, והוא הנקרא ספינת העומר. ואין המכוון בזה אידע כמוג הימים אבד... אבא עיקר מכווננו ההשגחה והעיון אל איכות הימים... אל איכות השגשגדוגנו אליו יגברך, אהכין אהבינו אהקדש ואהטהר יום יום הימים האלה".
(ספר הכנה והקבאה ארבי יעקב צבי מקאנהוכ)

